

LIKT TJUREN FERDINAND

AV

THOMAS SÖDERQVIST

En av vetenskapens kärste myter är att forskarna forskar för att lösa problem i världen därute. Det spelar ingen roll om problemen är av praktisk eller teoretisk art. I bägge fallen anses de ligga utanför forskaren själv. De som sysslat med forskning om forskning vet att myten är myt. När man lyssnar till hur det snackas i kaffepuserna ute på institutionerna får man en helt annan bild. Från många års samtal med forskare ute på "fältet" vet jag att gränsen mellan vetenskap och poesi är betydligt mindre skarp än det påstås på grundkurserna i vetenskapsteori. Både erfarna forskare och unga doktorander bearbetar i hög grad sina egna problem, även om resultatet till sist blir en gedigen, empiriskt välgrundad och "objektiv" bok om världen "därute". Men utåt sett håller vi masken. Det talas sällan offentligt om förhållandet mellan de subjektiva och personliga erfarenheterna och de "objektiva" vetenskapliga produkterna. Väl medveten om att jag närmar mig bekännelselitteraturens avgrund vill jag därför berätta om hur jag själv började tvivla på vetenskapens käraste myt. Om hur jag idag ser mitt vetenskapliga gesällprov - doktorsavhandlingen - som slutpunkten på en nästan femton år lång utdragen uppgörelse med de människor och den idévärld som invaderade mina sena tonår - den period i livet då man formas som intellektuellt väsen.

De leriga stövlarna möter ekologin

Naturens ljus och lukter var en oskiljaktlig del av min barndom. Det måste ha funnits hundra olika sorters svamp och alla luktade de olika. Jag älskade ljuset och skuggan, rörelserna från fåglarna, de svaga dimmorna över låglänta augustiängar. Sommaren 1959 träffade jag Stefan från Örebro. Han tittade på fåglar och hade kikare och fågelbok. Jag köpte Europas Fåglar i fickformat och upptäckte att en sädesärla på gårdsplanen var av den sällsynta engelska rasen. Upplevelsen fick namn och variation. Efter tio år i blötmarker, urskogar och på fjällhedar hade jag sett och hört alla svenska ugglor, i fullmåne eller i midnattssol. Sådant glömmes man aldrig. När jag gick med i Fältbiologerna fick jag lära mig att det fanns krafter som skulle komma att förstöra upplevelsen. Vi höll stövlarna leriga, men vi grät också över liket över en förgiftad tornfalk. Vi stormade mot utbyggnaden av vattenkraften, och vi föraktade Naturskyddsföreningen för deras samarbetsanda.

Dem av oss som i mitten av 1960-talet fortsatte på universitetet och läste botanik eller zoologi upptäckte Ekologin. Nu var vi inte bara naturromantiker. Vi blev en

grupp sammansvurna mot de idioter som inte fattade att Det Hela hängde samman. Vi bytte språk. Det hette inte längre sångsvanar, starr och myrflak, utan biomassa, niche och biotop. Ekosystemet blev vår Gud, ekologin vår kyrka, och bröderna Odum (1) de änglar Han sänt till jorden. Det var hög stämning på de ekologiska seminarierna. Nu blev jag aldrig någon riktig ekolog. Min naturvetenskapliga grundexamen var mer kemiskt inriktad, och jag skrev en lic.avhandling i historisk geologi. Men flera av mina kamrater gick helt och hållet in för ekologin. De blev forskare, räknade växter i provytor på sandiga delta-bottnar eller borstade småkryp på stenar i norrländska forsar. De skrev doktorsavhandlingar och några av dem är nu män i staten, forskningsledare och professorer i ekologi. Vi umgås medan de skrev, och vi umgås ännu. Så även om jag själv aldrig blev en del av branchen, försvann ekologin inte ur mitt liv.

Den svenska ekologins historia

1971 flyttade jag till Umeå. Det var nära till fjället, det var rött och radikalt och så kunde man läsa nya och spännande ämnen. Jag fastnade för vetenskapsteori och idéhistoria, för så kunde jag kanske få reda på vad vetenskapen *egentligen* gick ut på. Ronny Ambjörnssons förord till **Idé och klass** (2) var något av det mest fantasi-sieggande jag hade läst sedan Tove Janssons **Pappan och havet** (utkommen i ett otal upplagor). Så jag beslöt att hoppa av naturvetenskapen och skriva *om* den istället.

En dag hamnade jag på ett seminarium där ett par representanter från den stockholmska forskningseliten saluförde ett nytt projekt. Tillsammans med ett femtiotal forskare ville man lägga en hel tallskog på datamaskin. För tjugo miljoner kronor skulle man mäta och väga hela faderullan, räkna barren på träden, samla regnvatten i trattar och gräva efter maskar i jorden. Intet skulle undgå ekosystemekologens argusöga. Den dagen stod valet av avhandlingsämne solklart för mig. Jag ville spåra rötterna till denna storvulna ambition. Och jag ville dissekera den med historiematerialismens begreppsapparat. Det gick jag så igång med. Fjorton år senare, i juni 1986, disputerade jag på "**The Ecologists; From Merry Naturalists to Saviours of the Nation**". Det tog alltså sin tid. Visserligen fördrev jag en stor del av mitt 1970-tal med politiskt gräsrotsarbete och projektun-

dervisning på ett radikalt danskt universitet. Men det tog också lång tid att läsa källmaterialet. Jag drevs av ambitionen att spåra uppgifter om alla som sysslat med det som idag kallas ekologi, d.v.s. läran om djurens och växternas förhållande till sin miljö och till varandra. I nästan fem års tid finkammade jag den svenska botaniska och zoologiska litteraturen från mitten av 1800-talet och framåt. Jag läste i stort sett varenda artikel eller bok med ekologisk anknytning som utkommit sedan 1870 och analyserade flera hundra sakkunnigutlåtanden. Under två års tid bandade och transkriberade jag intervjuer med svenska ekologer, såväl ledande sådana som en del av fotfolket.

Men tiden gick också av ett annat skäl. Det gick trögt. Det var inte intellektuellt svårt. Jag har alltid gillat att sitta och rota i arkiv. Men det tog emot någonstans. Motstånd, stort motstånd.

På jakt efter en teori

Ska man skriva en vetenskapsteoretisk avhandling så förväntas det att man praktiserar en eller annan teori om vetenskapen. Under mina år vid Roskilde universitet hade jag blivit effektivt vaccinerad mot allt vad marxism heter. I flera år hoppades jag att någon annan lämplig teorikandidat skulle dyka upp. Först i februari 1982, när jag utmattad och desperat var nära att acceptera min marxistisk influerade handledares världsbild, fann jag tillfälligtvis en helt ny litteratur.

De följande två månaderna plöjde jag fler artiklar och böcker än på de föregående fem åren tillsammans. Det lossnade. Motståndet försvann bokstavligen över en natt. Det gick upp för mig att ekologin, liksom andra vetenskaper, är en social konstruktion.(3) Gränserna mellan vetenskaperna svarar inte till världen "därute", men är resultatet av politiska strider och intellektuellt revirhävande. Man måste skilja mellan å ena sidan studier av djurens och växternas förhållande till sin miljö som praxis, och å andra sidan den självförståelse, det "diskursiva medvetande", som sådana studier uppträder med. Jag började läsa om mina källor. Hur bar sig forskarna åt för att definiera sin verksamhet som varande "ekologi", till skillnad från t.ex. botanik eller zoologi? Jag började se ekologin som en retorisk marknadsplats,(4) som en öppen plats med folk som ropar: "Lyssna på mig, lyssna på mig!"(5)

Jag ska inte trötta läsaren med att redogöra för hur jag utvecklade min retoriska ansats med den sociologiska s.k. aktörsnätverksteorin.(6) Poängen i teorin är att en aktör retorisk "värvar" en annan aktör genom att "översätta" dennes formuleringar av världen i den förstes begreppsapparat. I det här fallet: Hur ekologerna översatte praktikernas och de naturintresserades erfarenheter till ekologins språk.

Från muntra naturalhistoriker

På denna teorins fasta klippgrund byggde jag så en historia i fyra akter, svarande till fyra generationer ekologer. Före 1895 fanns det inga ekologer i Sverige. De som då studerade djurens och växternas förhållande till sin miljö kallar jag "protoekologer".(7) Jag går tillbaka till Linné och efterföljande generationer av naturalhistoriker. Ofta begränsade de sig till att klassificera djuren och växterna. Men även när de, som Göran Wahlenberg eller Hampus von Post, studerade djurens och växternas relationer till

sin omvärld kom ingen av dem på tanken att annonsera sin forskning som en självständig vetenskap, än mindre under beteckningen ekologi. Tvärtom ersattes naturalhistorikerna och deras "protoekologiska" studier under 1800-talet av två nya akademiska discipliner, botanik och zoologi. Celläran och den jämförande anatomin, muséet och laboratoriet blev nu spjutspetsarna i de två disciplinernas kamp för en framträdande plats i lärdomens tempel.

Men så dök de första ekologerna upp. Smått marginaliserade, skolade som laboratoriebotanister och dito zoologer, men i praktiken fältbiologer, försökte de försiktigt att slå ett slag för studier av den levande naturen. De översatte fältstudierna till en ny specialitet inom ramen för moderdisciplinerna ekologisk botanik resp. ekologisk zoologi. Dessa trevande försök att definiera en ekologi fortsatte fram till mitten av 1910-talet, men utan någon större succé. Ingen skrev läroböcker i ekologi, det fanns inga professurer i ekologi, ingen tidskrift, inget lärt sällskap.

P.C.Jersild skrev för ett år sedan i en elak men insiktsfull debattartikel (8) att den som vill kämpa sig fram i kulturlivet bör starta ett gräl, och helst "döda" en företrädare för en mogen ståndpunkt. Det var precis så den andra generationen ekologer i Sverige bar sig åt. På 1920-talet, under det jag kallar Den Stora Polemikens år, försökte ett tiotal yngre vetenskapsmän ta heder och ära av varandra. Var det ekologi att gå ut i naturen och urskilja växt och djursamhällen och därefter korrelera dem med miljöfaktorer? Eller var ekologin snarare att med experimentella metoder söka utröna hur växten eller djuret reagerade på omvärldsförändringar?

Den Stora Polemiken rann ut i sanden, och de flesta kontrahenterna lämnade den ekologiska scenen. Vid 1930-talets början fanns det fortfarande ingen ekologisk forskning i Sverige (9) Men en tredje generation tog fatt där tjugotalisterna hade slutat. Och nu gick det bättre. De var fler, de grälade inte lika våldsamt och de fick oväntad hjälp från skolan. Biologilärarna var trötta på undervisa om kräftdjurens ben och att tvinga eleverna att samla rara växter i herbarier. De ville ut i den levande naturen. Det krävde ett ekologiskt språk, och en ekologisk kompetens.(10)

... till nationens räddare

Den kompetensen kunde universitetens ekologer ge dem. Och nu gick det undan. I samband med den väldiga satsningen på universiteten efter kriget fick också ekologerna sin släng av den statliga slevan. Stor optimism rådde. Man grundade sällskapet Oikos och man gav ut en tidskrift med samma namn. Sedan gick det av sig själv. Nya kullar zoologi och botanikstudenter drog in på universiteten. Många var fältbiologer och lät sig, liksom jag själv, villigt fångas av ekologernas locktoner.(11) Litet senare formulerade ekologerna miljöproblemen, som de snabbt och effektivt tog monopol på och översatte till ekologisk miljövard.

I avhandlingen ägnar jag över åttio sidor åt att i detalj gå igenom hur ekologerna skickligt byggde sin vetenskap under efterkrigstiden. År 1968, studentprotesternas år, hade de uppnått den eftertraktade platsen i det vetenskapliga etablissemangen. Nu hade också ekologerna sina professorer, moderna institutioner och ett stort förtroendekapital hos forskningsråden. På kort tid hade de fått

översatt en inte oväsentlig del av världens problem till "ekologiska problem". Ekologerna skulle rädda Sverige, ekologin skulle skapa den rationella och objektiva grundvalen för mänsklighetens och jordens framtid.(12)

Papplåarna på soptippen

Med denna ekologernas megalomana självförståelse satte jag punkt för min historieskrivning och gick till disputation.(13) Förra våren tog jag mig samman till att städa upp i avhandlingsmaterialet. Jag tänkte skriva ihop ytterligare några artiklar i vetenskapsteoretiska och historiska facktidskrifter. Jag packade därför ned allt som kunde tänkas värt att spara i två jättelika papplåror och ställde dem i ett tomt rum på institutionen. Resten slängde jag huller om buller i två andra låror. Dem ställde jag i korridoren utanför, och ringde så till tekniska avdelningen för att få dem forslade till containeren.

En månad senare fick jag en invitation till en biologihistorisk konferens på Virginia Polytech. Jag var igång med något helt annat och ville helst slippa. Men att skriva en artikel om det man jobbat med i många år ger bra procentuell utdelning på det symboliska kapitalet. Så jag ner på institutionen, in i mitt provisoriska arkivrum och upptäcker att de två papplåarna med resultatet av min forskarmöda är borta! Spärlöst borta! Medan ångesten och kallsvetten sköljer över mig minns jag sekund för sekund vad jag gjort en månad tidigare. Jag ser de två papplåarna med sitt värdefulla innehåll alldeles innanför tröskeln. De två lårorna med det som skulle slängas står utanför, i korridoren. Dörren, som annars alltid brukade vara stängd, står öppen däremellan. Och det finns inga varningslappar som säger att lårorna inne i rummet absolut inte får röras. Jag kan för mitt inre höra vad jag säger i telefonen: "Kan ni komma och hämta lårorna nere vid rum nr 181.069". Inte *utanför* rummet, naturligtvis heller inte i rummet – men vid rummet. Det är en oklar positionsbestämning, en som inte ger mig dåligt samvete, men som samtidigt möjliggör det misstag som inte får ske.

Ångesten övergick i förtvivlan, och förtvivlan i ilska. Först grät jag, sedan var min första impuls att ringa och skälla på klantskallarna på tekniska avdelningen. De fick fanemej se till att spärra containeren, om nödvändigt åka ut till soptippen. Men ilskan förvandlades förvånansvärt

fort till lugn. Och lugnet blev till den absurda men lyckliga befrielse jag har hört at vissa människor känner när deras hem och bohag just bränt ned till grunden- att det kan kännas som en gåva från Gud att bli av med skiten och få börja på ny kula.(14)

En "hangup" på ekologer

Det var alltså ingen dålig upplevelse. Den satte gång i blodcirkulationen och den satte punkt för många års studier av ekologerna. Samtidigt aktualiserade den min fråga: Vad hade mitt avhandlingsarbete gått ut på? Hade jag verkligen försökt att lösa ett historiskt problem? Eller handlade alltsamman innerst inne om mig själv? De gångna åren var ett handfast bevis på att ekologerna suttit gott fast inne i min själ. De hade slukat hundratals sena timmar, tidvis gjort mig sömnlös och på randen till alkoholism på Köpenhamns nattöppna bodegor. Jag hade tydligen en "hangup" när det gällde ekologer.

Parallellt med att jag skrev avhandlingen gick jag flera år i bioenergetisk terapi. Det är en gediget ointellektuell terapi, som ger ett bättre känsloliv, men knappast någon insikt i ekologiska "hangups". Den gjorde mig emellertid uppmärksam på att se motstånd och entusiasm som uttryck för att det sker något inne i själ och kropp, tecken på att det arbetas för högttryck därinne. Idag betraktar jag hela avhandlingsarbetet som en slags självterapeutisk process. Att skriva "The Ecologists" blev min mångåriga analys. Utifrån sett skrev jag om män som Carl von Linné och Göran Wahlenberg, om Einar Du Rietz och LarsGunnar Romell. Inifrån sett skrev jag om ett av mina egna problem. Men om vad, mer precist? Och varför?

Integrerande frågor

I en terapeutisk process bör upplevelserna till sist få lov att integreras. Det är bra att få kasta sönder böckerna mot väggen när teorin och de historiska källorna inte passar samman. Det är bra att få hoppa i stolen av iver över att ha upptäckt ett avslöjande dokument. Det är också nyttigt att gråta över bortslängda värdefulla papper och låta hårddisken klappa ihop ibland. Det ger stadga och erfarenhet i livet. Men reaktionerna ska också hänga samman. Det kräver en intellektualisering av det som skett. Det kräver att man ställer och svarar på varförfrågor.

Varför hade jag använt så många år av mitt liv, varför hade jag åsidosatt familj, trevligt umgänge och mer spännande vetenskapliga problem för att skriva om ekologin. Så fascinerande är ekologerna trots allt inte. Deras vetenskap är rätt osofistikerad. Inte alls lika sexig som molekylär genetik eller dekonstruktionistisk litteraturvetenskap. Det är ingen tillfällighet att jag är den förste, internationellt sett, som givit mig i kast med att skriva en fullständig nationell ekologihistoria. Medan det finns en rad arbeten om fysikens, kemins etc. utveckling i England, Frankrike, Tyskland etc.

Jag började också fundera över varför arbetet med ekologerna hade gjort sådant motstånd under de första åren? Varför hade det gått så trögt. Varför hade jag så ofta varit trött och oengagerad och känt mig driven av plikt? Omvänt- varför utvecklade jag plötsligt en sådan våldsam energi under våren 1982, en inre brand som höll sig levande i nästan fyra års tid? Och varför, slutligen, lät jag sophämtningen få ta hand om allt mitt material?

Gränsen mellan "jag" och "Dem"

För en tid sedan snubblade jag över en artikel av George Moraitis, en Chicagoanalytiker som har engagerat sig i att samarbeta med historiker som vill förstå sina motiv.(15) Moraitis menar att den som skriver biografi över en historisk person inte primärt skriver om denne. Men man skriver heller inte enbart om sig själv. Arbetet med en biografi går snarare ut på att försöka att dra gränsen mellan "jag" och "honom/henne". Detta gäller särskilt om man skriver om en person som man "identifierat sig med", som det heter, eller om man har varit intenst upptagen av personens idévärld. Att skriva biografien kan ses som ett försök att avbryta invasionen från "den andres" idévärld, som ett sätt att återfå sin personliga integritet. Ungefär som när en ung människa i puberteten frigör sig från sina föräldrar.

Skillnaden mellan att skriva om en person eller om en grupp av personer ändrar inte något vid resonemanget. Kunde jag verkligen ha ägnat dessa år åt att dra en gräns mellan "jag" och "Dem", ekologerna? Ja, idag är jag böjd att tro det. Visst hade jag identifierat mig med dem. Jag mötte dem första gången 1966 i form av kursamanuenser på zoologiska institutionen i Stockholm.(16) De erbjöd mig en samlad idévärld, och satte hela min naturupple-

velse i system. De gjorde mina vandringar på fjäll och myr upplysta. Ekologin berikade mina iagttagelser. Den uppenbarade Sanningen om naturens sammanhang, blev närmast ett religionssubstitut eller åtminstone receptet på en skönare värld. Dessutom blev ekologin min inkörspport till vetenskapens värld. Jag hade så många upplevelser och erfarenheter som bara behövde en ny språkdräkt för att bli vetenskapligt accepterade. Jag kunde snabbt tillägna mig ekologins jargong. Många av mina kurskamrater kämpade med begreppen och teorierna i månader utan att bli riktigt hemtama.

När jag väl kommit innanför akademins portar lämnade jag visserligen ekologin för mer avancerade jaktmarker. Men "De" hade till synes för alltid präglat min syn på naturen.

Den återerövrade subjektiviteten

Det var väl i och för sig bra att få en vetenskaplig syn på naturen. Dofterna, formerna och färgerna på vårkvällarna fick en "förklaring". Det var inte bara romantiska intryck, utan uttryck för naturens egen ordning, ekosystemet. Men samtidigt försvann mina egna upplevelser. Sångsvanarna och myrsnäpporna blev till populationer, "standing crop" och biomassa, den låga midnattssolen gav associationer till fotosyntes och primärproduktion, den väldiga, mystiska Ripakaisenvuoma förvandlades till en biotop. Med sina födokedjor och näringskretslopp hade "De" invaderat mitt eget, högst personliga förhållningssätt till naturen. Droppen kom när de två stöddiga representanterna för Barrskogsprojektet, en systemteoretiker och en ekosystemforskare, anlände den där eftermiddagen till Umeå och litet nonchalant hävdade att de kunde peta in en hel skog -ja, kanske hela Ripakaisenvuoma!- i deras datamaskin, och få ett flödesdiagram ut i andra ändan.

Får jag tro George Moraitis var mina år med "The Ecologists" alltså ett långdraget försök att finna gränsen mellan "jag" och "Dem". Att skriva den svenska ekologins historia var mitt försök att en gång för alla göra mig fri från den invaderande idévärlden. Papplåramna i containeren var den sista rensande akten.

Att finna denna gräns var inte enkelt. Därför de många årens inledande motstånd. Det är svårt att skriva om "Dem" man känner sig överväldigad av när man inte har

något instrument att dis;tansera sig med. Men när jag för första gången fick ett redskap att dra denna gräns mellan "jag" och "Dem" övergick motståndet till rastlös skrivlust. Med det retoriska perspektivet fick jag en möjlighet att se ekologerna utifrån. Jag kunde relativisera dem, ironisera över dem, göra dem till retoriker som våldförde sig på oskyldiga fältbiologer och naturälskare. När jag i den sociologiska aktörsnätverksteorins termer beskrev hur ekologerna översatte "de muntra fältbiologernas" naturupplevelser i ekologins språk, så skrev jag tydligen också för att få distans till mig själv och min egen erfarenhet. Det gör inte resultatet mindre vetenskapligt eller "objektivt". Den kände vetenskapshistorikern och Newtonspecialisten Richard S. Westfall skrev efter sina sessioner med en psykoanalytiker: "Jag upptäckte subjektiva facetter i mitt eget arbete där jag inte hade trott att jag skulle finna dem. Biografi är sannerligen självbiografi. Den kan inte undgå att bli en personlig redogörelse. Det är omöjligt att porträttera en annan människa utan att framvisa sig själv".(17)

Westfalls erfarenhet gäller inte exklusivt för biografien. Det finns inget skäl att inte tro att den också gäller för vetenskaps- och idéhistorien, för all humanistisk forskning, ja forskning överhuvudtaget. Idag finns det s.k. poststrukturalistiska litteraturvetare som tror att de kan trolla bort subjektet ur texten. Det är tappert, men också patetiskt. Kanske vill de ha lov att ha sin läsupplevelse i fred utan att störas av den hemska tanken att det lurar en författare bakom var och varannan rad?

Men jag ska inte hacka på dekonstruktionisterna. Jag är nöjd med att ha fått min naturupplevelse åter. Likt tjuren Ferdinand kan jag få lov sitta och lukta på blommorna i fred utan att behöva fundera över vilken födokedja det lilla svarta krypet på kronbladen ingår i.

Noter:

1. Bröderna Eugene Odum och Howard T. Odum var kända ekologer och läroboksförfattare på 1960-talet.
2. Stockholm 1972.
3. För en bra introduktion, se Melvin Pollner, **Mundane Reason; Reality in Everyday and Sociological Discourse**, Cambridge 1987.

1. Bröderna Eugene Odum och Howard T. Odum var kända ekologer och läroboksförfattare på 1960-talet.
2. Stockholm 1972.
3. För en bra introduktion, se Melvin Pollner, **Mundane Reason; Reality in Everyday and Sociological Discourse**, Cambridge 1987.
4. Inspirerad av framför allt Hugh Dalziel Duncans **Communication and Social Order**, New York 1962.
5. Randall Collins, **Conflict Sociology**, New York 1975.
6. För senaste versionen, se Bruno Latour, **Science in Action**, Milton Keynes 1987.
7. Med begreppet "proto-ekologi" underförstås att det är möjligt att avgränsa ekologin med hänvisning till ett avgränsat objekt "därute". Det stod naturligtvis i motsättning till min konstruktivistiska utgångspunkt. Men det insåg jag först efteråt, när jag läste Steve Woolgars och D.Pawluchs artikel, "Ontological gerrymandering; the anatomy of social problems explanations" i **Social Problems**, vol 32, ss 214-27 (1985).
8. "Göra karriär i kulturlivet", **Dagens Nyheter** 5 okt 1987.
9. Dock en hel del "proto-ekologisk", främst inom skogsforskningen.
10. Frågan är om det verkligen var en kompetensfråga. Jämför den elaka historien om dagispersonalen som stannade inomhus med barnen en vacker sommardag - därför att den som var kompetent på utomhuslek var sjuk.
11. 1964 hade t.ex. zoologiska institutionen i Stockholm över femtio studenter på ekologiska seminariet..
12. Man tror sig försatt till ett centralkommittémöte om den dialektiska materialismens betydelse för mänsklighetens framtid när man läser en del av bidragen i Bengt Lundholms (red.) **Därför ekologi**, Stockholm 1971.
13. Den som vill läsa andras referat och desutom se olikartade bedömningar av avhandlingen kan konsultera någon av följande recensioner. Gunnar Erikssons recension i *Lychnos* årsbok är den mest utförliga, och den som bäst uppfattat intentionerna och nyanserna i arbetet. *Isis* vol 78, s.463-64, 1987; *Lychnos* årsbok 1986, s.260-65; *Ecology* vol 68, s.759-60, 1987; **Dagens Nyheter** 17 juli 1986; **Svenska Dagbladet** 11 aug.1987 (samt efterföljande debatt 19 aug, 24 aug, 29 aug och 3 sept.1987); **Svensk bot.tidskr.** vol 81, s.123-24, 1987; **Vår Fågelvärld** vol 46, s.95-96, 1987; **Bokbox** dec.1987, s.29-30; **Sveriges Natur** nov.1987, s.22; **EASST Newsletter** vol 6, nr 1, s.16-17; **Nordecoll Newsletter** nr 34, dec.1986, s.4; **Hovedområdet** (Kbhvn univ) nr 10 1986, s.6-7; **VEST** nr 7, 1988, s.53-54.
14. Jag bör tillägga att det var mig personligen det gick ut över. Vetenskapen misste inget originalmaterial. Det som gick till sopförbränningen var ett decenniums egna anteckningar, kommentarer till och utdrag ur artiklar och böcker m.m. Det är naturligtvis möjligt att under några års arbete med den publicerade litteraturen skrapa samman detta material igen. Jag orkar inte göra det. Men originalmaterialet, dvs intervjuer med svenska ekologer och transskiberingar av intervjuerna, var långt dessförinnan bragt i säkerhet.
15. George Moraitis (1985): "A psychoanalyst's journey into a historian's world: an experiment in collaboration", i S.H Baron och C.Pletsch (red), **Introspection in Biography; The Biographer's Quest for Self Awareness**, Hillsdale, N.J., ss 69-105.
16. Naturligtvis hade jag inte då någon aning om det myller av historiska gestalter som hade föregått kursamanuenserna..
17. R.S.Westfall, "Newton and his Biographer", i Baron och Pletsch a.a. (not 15), ss.175-189..